

РОЗВИТОК ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ СЦЕНАРНОЇ РОБОТИ: ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ

Наталія Ревнюк

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Анотація:

У статті розглянуті особливості інтегративного підходу до використання педагогічного краєзнавства як засобу розвитку індивідуальних здібностей студентів у процесі викладання дисципліни «Сценарна робота соціального педагога».

Аннотация:

Ревнюк Наталья. Развитие индивидуальных способностей студентов средствами сценарной работы: интегративный подход к преподаванию.

В статье рассмотрены особенности интегративного подхода к использованию педагогического краеведения как средства развития индивидуальных способностей студентов в процессе преподавания дисциплины «Сценарная работа социального педагога».

Resume:

Revniuk Natalia. Developing of students' individual talents by means of scenario work: an integrative approach to teaching.

The article studies the features of the integrative approach for the use of educational Regional Studies as means of students' individual abilities development in the course of the discipline «Scenario work of the social pedagogue».

Ключові слова:

інтегративний підхід; педагогічне краєзнавство; сценарне мистецтво.

Ключевые слова:

интегративный подход; педагогическое краеведение; сценарное искусство.

Key words:

integrative approach; educational Regional Studies; screenwriting art.

Постановка проблеми. Мистецтво є насамперед специфічним відображенням суспільного життя і формою соціальної активності. Це положення стало майже аксіомою для вітчизняної естетики і мистецтвознавства.

Важлива роль у загальній системі виховання молодого покоління належить сценарному мистецтву. Основною ознакою взаємодії сценарного мистецтва з людиною є глибока емоційна основа цього процесу. Емоції впливають на вчинки, мотиви поведінки, набувають видимих форм вияву. Сьогодні, коли молодь потребує соціальної допомоги, підтримки, поради саме театралізоване дійство як видовищна форма організації процесу соціально-педагогічного впливу, як інструмент соціального пропагування сприяє об'єднанню молоді й згуртуванню її до дій, спрямованих на розв'язання проблем, що постають перед нею. Воно також надає можливості для профілактики кризових ситуацій у молодіжному середовищі, навчає конструктивних дій у складних життєвих обставинах.

Програма підготовки соціального педагога передбачає його розвиток в особистісному, професійному та соціальному плані. Її результатом має бути не просто набуття спеціальних знань, умінь і навичок, а сформовані ключові професійні компетенції, адекватні сучасним соціокультурним вимогам.

Зміст підготовки майбутніх соціальних педагогів у вищій школі повинен забезпечувати належний рівень професіоналізму, інтелектуальних, соціокультурних, моральних якостей. Одним із ефективних шляхів подолання розмежування знань у навчальному процесі, забезпечення цілісного сприйняття навколишнього світу, повноти наукового пізнання має стати інтеграція змісту освіти, якої, на жаль, поки що не досягнуто у вищій школі. Пріоритетним напрямом соціально-виховної

роботи є розвиток індивідуальних здібностей і таланту молоді, забезпечення умов їх самореалізації. Завдання щодо виховання людей із високим творчим потенціалом постає не лише як актуальна проблема сучасної соціально-педагогічної науки і практики, а і як соціальна необхідність [4, с. 96].

Сучасна освіта все більше тяжіє до реалізації принципу поліцентричної інтеграції, що вимагає перебудови освітнього простору. У сучасній педагогічній науці і практиці простежується тенденція до системного підходу, інтеграції знань із різних предметних галузей. Нинішня вузькопрофесійна спрямованість підготовки педагогічних кадрів зумовлює домінування міждисциплінарної розмежованості предметних циклів. Як наслідок, розвивається фрагментарний світогляд. Ось чому необхідно застосовувати цілісно-інтеграційний підхід до процесу пізнання як умову гармонізації взаємовідносин людини і світу.

Стимулювання пізнавальної активності студентів, розвиток і вдосконалення їхніх умінь і навичок щодо самостійного опрацювання навчального матеріалу – важливий напрям реформування вітчизняної вищої освіти, що дасть змогу їй набути нових якісних ознак. Посилення уваги до систематичної самостійної роботи студентів, передбачене в рамках кредитно-модульної організації навчального процесу, є суттєвим кроком на шляху наближення до європейських освітніх стандартів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Використання театрального мистецтва у практиці педагогічної освіти з актуалізацією розвитку творчого потенціалу майбутнього фахівця розглядали дослідники В. Абрамян, Р. Баталов, А. Капська, Н. Ксенофонтова та інші. Творчий досвід видатних діячів театрального мистецтва – К. Станіславського, В. Немировича-Данченка, традицій українського театру і його

найкращих представників – Л. Курбаса, П. Саксаганського, Г. Юри сформувалися в чітку театральну-сценічну систему, завдяки якій відбуваються наукові узагальнення щодо підготовки відповідних кадрів, висвітлюється роль національного мистецтва в духовному збагаченні як учасників колективу, так і глядачів, у відродженні української культури. Ці питання розкривають у своїх дослідженнях Р. Коломієць, П. Кравчук, В. Неллі, Л. Танюк, М. Терещенко та інші. Сучасні погляди на проблему інтеграції змісту освіти викладені в роботах В. Безрукової, С. Гончаренка, О. Коберника, І. Козловської, С. Клепка, Я. Кміта та інших.

Формулювання цілей статті. Метою статті є узагальнення досвіду інтегративного підходу до використання педагогічного краєзнавства як засобу розвитку індивідуальних здібностей студентів у процесі викладання дисципліни «Сценарна робота соціального педагога».

Виклад основного матеріалу дослідження. Вищу освіту трактують як засіб, який дає можливість стати особистістю, активним членом суспільства, здатним допомогти суспільству піднятися на вищий щабель розвитку. Вища освіта готує майбутнє суспільства, і в цьому її унікальна роль, адже саме в такий спосіб особистість відтворюється, здобуває знання, формує власний світогляд і творчі здібності, а отже, виховується громадянин. Вища освіта має велике значення, оскільки вона визначає економічний, моральний, духовний потенціал суспільства й усієї цивілізації.

Основною метою освіти є підготовка студентів до активної участі у суспільному житті; формування особистості, здатної до практичного оцінювання ситуації й адаптації до соціальних змін, до оригінального мислення, генерування, продукування власних ідей та їх реалізації, до вияву ініціативи і творчості. Сучасні дослідники зазначають, що в моделі фахівця з будь-якої непедагогічної спеціальності на першому місці, закономірно, – спеціальні знання, уміння й навички. Що ж до моделі фахівців педагогічних спеціальностей, то в ній характеру професійних набувають особистісні якості. Саме тому процес підготовки педагогічного працівника повинен ґрунтуватися на визнанні інтегративної функції педагогічних дисциплін, оскільки інтеграція означає стан зв'язаності окремих диференційованих частин і функцій системи, організму в єдине ціле. Зважаючи на те, що інтеграція як явище належить не тільки до засобів розвитку знання, а й до засобів його організації, саме завдяки їй забезпечується цілісність різних рівнів розвитку професійної культури фахівця, основою якої є система цінностей (абсолютних, національних, суспільних, родинних, особистих) [1, с. 5–6].

Світовий досвід підготовки фахівців у вищій школі доводить, що найголовнішою навичкою, якої набуває студент під час навчання, є вміння під професійним кутом зору сприймати будь-яку наочну, вербальну інформацію, самостійно

осмислювати її, приймати рішення, оцінюючи його можливі наслідки, визначати оптимальні шляхи реалізації цього рішення. Тобто на основі своєї навчальної підготовки спеціаліст оцінює, як саме сформувалося його професійне мислення, розвинулися аналітичні здібності, здатність до формалізації уявлень, понять, до наукової абстракції.

Сучасна вузькопрофесійна спрямованість підготовки педагогічних кадрів спричиняє домінування міждисциплінарної розмежованості предметних циклів, через що формується фрагментарний світогляд. Саме тому необхідно застосовувати цілісно-інтегративний підхід до процесу пізнання як умову гармонізації взаємовідносин людини і світу [2].

Інтегративний підхід в освіті дослідники здебільшого тлумачать як такий, що веде до інтеграції змісту освіти, тобто доцільного об'єднання його елементів в єдине ціле. Інтегративний підхід реалізується під час вивчення інтегрованих курсів чи окремих предметів освітньої галузі, коли цілісність знань формується завдяки інтеграції їх на основі спільних для всіх предметів понять, застосування методів і форм навчання, контролю і корекції навчальних досягнень, що спрямовують навчальний процес на об'єднання знань [3, с. 356].

У педагогічному словнику за редакцією М. Ярмаченка зазначається, що інтеграція – це: 1) поняття, що означає стан зв'язності окремих диференційованих частин і функцій системи, організму в єдине ціле, а також процес, що веде до такого стану; 2) процес зближення і зв'язку наук, що відбувається водночас із процесами їх диференціації [6, с. 229]. Під інтеграцією як педагогічною категорією розуміють цілеспрямоване об'єднання спеціально виділених навчальних дисциплін у самостійні педагогічні системи цільового призначення, спрямовані на забезпечення цілісності знань і умінь студентів. На цій підставі визначаємо, що цілями інтеграції в навчальному процесі є такі: оптимальна підготовка фахівців відповідно до потреб і вимог суспільства. Забезпечення мобільності випускника на період його професійної діяльності; підвищення дидактичної ефективності процесу навчання внаслідок удосконалення його такими способами, як: міжпредметна кореляція; комплексне засвоєння навчальних проблем; вилучення однакової навчальної інформації в різних навчальних предметах; обмеження кількості предметів; зростання економічної ефективності професійної освіти фахівця.

Вивчення педагогічних дисциплін на основі інтегративного підходу є перспективним, адже сприяє збагаченню педагогічних форм і методів розвитку наукового пізнання, допомагає збагачувати власний світ цілісними знаннями.

Для формування особистості важливо не тільки наукове пізнання світу, а й образне,

емоційне його сприйняття. Сценарне мистецтво є одним із найсильніших засобів виховання почуттів. Воно розвиває чуйність, дає можливість глибоко проникнути у внутрішній світ людини, пережити життєву ситуацію, відтворену драматургом і театром. Специфіка театралізованого масового видовища як різновиду творчої діяльності в умовах вільного часу, визначається доцільністю впровадження в її зміст і структуру різноманітних форм, методів, засобів, педагогічних впливів, що забезпечують формування творчого потенціалу особистості. Беручи участь у драматичному дійстві, учасники колективу досягають свободи, розкнутості, вміння природно триматися, зростають їхні інтелектуальні можливості, комунікативні якості, підвищується рівень загальної культури, удосконалюється культура мовлення, підвищується суспільна активність. У процесі творчих занять відбувається поступове єднання колективу, який стає єдиним цілим, і дія кожного учасника опосередковується спільною діяльністю, спільними завданнями.

Значення педагогічного краєзнавства як ефективного засобу підготовки майбутнього вчителя підтверджується соціалізаційним потенціалом краєзнавства загалом. Саме краєзнавство, що є художнім відображенням дійсності, сприяє збагаченню соціального та особистісного досвіду індивіда, впливає на процес формування естетично-ціннісної сфери молоді, допомагає молодому поколінню визначитися з моральними засадами, дає змогу майбутнім учителям максимально самореалізуватися. Професійна компетентність тісно пов'язана із соціальною і загальнокультурною компетентністю й зорієнтована на ретрансляцію культурних надбань шляхом організації спеціальної навчально-виховної діяльності. Отже, очевидною є необхідність оволодіння культурними цінностями як загальними, так і тими, що відображають локальні (місцеві) традиції. Краєзнавство передбачає дослідження комплексу наукових дисциплін, різноманітних за змістом і методами дослідження, із метою наукового й усебічного пізнання регіону, його особливостей. У досліджуваному регіоні, населеному пункті науковець-краєзнавець побачить більше загального, того, що властиве й іншим місцевостям, проте він виокремить особливе, характерне саме для цієї території, регіону [5, с. 56].

Розглядаючи освіту як соціокультурний феномен, можемо окреслити її як особливу сферу людського життя, у якій формуються умови для розвитку особистості у процесі засвоєння цінностей загальнокультурного рівня (світової цивілізації). Осягнення цінностей світової цивілізації може відбуватися за допомогою соціального інституту, яким, безпосередньо, визнається світова освіта, що має власну структуру: національні освітні системи, елементи національних і регіональних освітніх

систем, колективи, персоналії. Разом із тим, розвиток особистості, яка усвідомлює і власну національну ідентичність, і сприймає світ у всій його цілісності та взаємопов'язаності, розуміє особисту відповідальність за долю світового співтовариства, сприяє загальному соціально-економічному прогресу, – і є завданням окремого елемента структури освіти. Одним зі шляхів реалізації цього завдання є впровадження педагогічного краєзнавства в навчальний процес.

Діяльність майбутнього сценариста-педагога визначається як здійснення ним педагогічних впливів на встановлення гуманістичних, доброзичливих, морально-етичних стосунків у мікросоціумі – аматорському театральному об'єднанні, на формування системи ціннісних орієнтацій учасників цих об'єднань, на забезпечення здорового їх соціального оточення, позитивну взаємодію у спілкуванні, на активізацію соціокультурної діяльності з настановою на успіх.

Отже, завданнями, що постають перед соціальним педагогом, є прищеплення вихованцям любові до мистецтва за допомогою різноманітних засобів і форм театрального мистецтва, адже саме з цього починається виховання культурної, творчої особистості; збагачення їхнього духовного світу, надання допомоги в розв'язанні соціальних проблем і створення умов для становлення вихованця як особистості.

Якщо людина не має літературних здібностей, вона не буде добре писати оригінальні сценарії, але зрозуміти літературну справу вона зможе. Повсякденна сценарна практика доводить, що досить часто виникає потреба у професійному підході до сценарної творчості, до методики виконання сценарних творів та їх аналізу, а також потреба в необхідних знаннях із теорії драматургії. Однією з причин низької готовності майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності засобами педагогічного краєзнавства є брак педагогічних краєзнавчих знань, власного практичного досвіду педагогічної краєзнавчої роботи.

Іншою причиною є неузгодженість змістового наповнення дисциплін краєзнавчим матеріалом. У програмах досліджуваних дисциплін не передбачена краєзнавча спрямованість і неперервність їх викладу в навчально-виховному процесі університетів. У програмах цих дисциплін не передбачена реалізація педагогічних краєзнавчих знань і умінь у майбутній педагогічній діяльності, а простежується лише окрема інформація про застосування знань на практиці, не розкривається їх роль у професійному становленні кожного студента [4, с. 118].

Удосконалення теоретичної і практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів шляхом інтеграції педагогічного краєзнавства з дисциплінами професійно-орієнтованого циклу передбачає вироблення у майбутніх соціальних

педагогів системи знань із педагогічного краєзнавства та поетапну модернізацію змісту предметів психолого-педагогічного циклу за рахунок уведення матеріалів із педагогічного краєзнавства.

Упровадження інтегративних методів навчання та інтеграції змісту знань вимагає, так само, перегляду й удосконалення наявних форм навчання. Першорядними стають такі форми занять, як інтегровані семінари, інтегровані (узагальнювальні) лекції. Цінний педагогічний досвід мають розробки міжпредметних занять, конференцій, факультативів, проте вони далеко не вичерпують можливостей інтегрованих форм навчання.

У процесі викладання студентам дисципліни «Основи сценарної роботи соціального педагога», крім повідомлення теоретичних засад розвитку та становлення театралізованого дійства, пропонується ознайомлювати їх із кращими зразками драматургії зарубіжного та

вітчизняного театру епохи Просвітництва, а також XIX–XX століть. Студенти вивчають історію театрального мистецтва Черкащини, питання самодіяльного мистецтва Уманщини. На початку XX ст. театр залишався улюбленим жанром мистецтва. Процес українізації захопив і цей напрям художньої культури. Театральні вистави були невіддільним складником культурного життя Черкащини.

Висновки. Проаналізований матеріал дав змогу нам дійти такого висновку. Безумовно, вчитися сценарної справи можна і потрібно, щоб знати правила сценарної творчості, урахувати і дотримуватися їх у професійній діяльності. Тому інтегративний підхід до розвитку індивідуальних здібностей студентів ми визначаємо як поєднання навчального матеріалу з дисципліни «Основи сценарної роботи соціального педагога» із педагогічним краєзнавством і використанням різноманітних форм і методів організації навчання.

Список використаних джерел

1. Бех І. Інтеграція як освітня перспектива / І. Бех // Початкова школа. – 2002. – №5. – С. 5–6.
2. Дудко Л. Роль інноваційних педагогічних технологій у становленні конкурентноспроможних спеціалістів / Л. Дудко // Мультиверсум. Філософський альманах. – К.: «Центр духовної культури», 2004. – №39.
3. Енциклопедія освіти / Кремень В.Г. (гол.ред) та ін. – К.: Хрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Інтегративна технологія використання педагогічного краєзнавства у дисциплінах гуманітарного циклу: навчально-методичний посібник // заг. ред. Н.С. Побірченко. – Умань: ПП Жовтий О.О., 2010. – 245 с.
5. Педагогічне краєзнавство: Підручник / за заг. ред. Н.С. Побірченко. – Умань: ПП Жовтий О.О., 2012. – 130 с.
6. Педагогічний словник / за ред. Ярмаченка М.Д. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 514 с.

Рецензент: Максимов О.С. – д.пед.н., професор

Відомості про автора:

Ревнюк Наталія Іванівна

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
вул. Садова, 2, м. Умань,
Черкаська область, 20300, Україна
doi:10.7905/нвмдпу.v1i12.840

Надійшла до редакції: 10.03.2014 р.

Прийнята до друку: 22.05.2014 р.

References

1. Bekh, I. (2002). *Integration as an educational prospect*. Pochatkova shkola. 5. 5-6. [in Ukrainian].
2. Dudko, L. (2004). *The role of innovative educational technologies in the formation of competitive specialists*. Multyversum. Filosofov'kyi almanakh. Kyiv: «Tsentru dukhovnoi kultury». [in Ukrainian].
3. *Encyclopedia of education*. (2008). Kremen' V.H. Kyiv: Khrinkom Inter. [in Ukrainian].
4. *Integrative technology of educational Regional Studies use in the course of Humanities: study guide*. (2010). Ed N.S. Pobirchenko. Uman': PP Zhovtyi. [in Ukrainian].
5. *Educational Regional Studies: Textbook*. (2012). N.S. Pobirchenko. Uman': PP Zhovtyi. [in Ukrainian].
6. *Pedagogical dictionary*. (2001). Ed M.D. Yarmachenko. Kyiv: Pedagogichna dumka. [in Ukrainian].